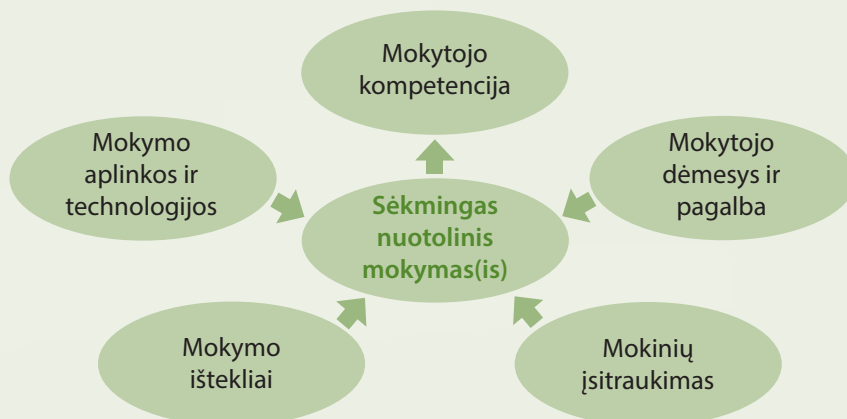

Nuotolinio mokymo(si) sėkmę sąlygojantys veiksniai

Parengta pagal tyrimo duomenis (EKSTRE-2, 2020)

Pagrindiniai klausimai

Kaip švietimo sistemos reagavo į kritinę situaciją, kilusią dėl COVID-19 pandemijos?

Kaip Lietuvoje vyko perėjimas prie nuotolinio mokymo(si)?

Kokios pagalbos priemonės parengtos mokykloms, mokytojams, mokiniams, tėvams?

Koks turėtų būti tolesnis ugdymas po pandemijos?

CCOVID-19 pandemija lėmė, ko gero, didžiausią pasaulio švietimo ir mokymo sistemų sutrikdymą istorijoje. Šalims įvairiai sekėsi organizuoti ugdymą nuotoliniu būdu; ypač didelių sunkumų turėjo besivystančios pasaulio valstybės. Didžiausią neigiamą įtaką mokyklų uždarymas turėjo socialiai pažeidžiamų šeimų vaikams.

LLietuvoje nuotolinio mokymo pradžioje išryškėjo mokytojų darbo su informacinėmis technologijomis patirties, kompiuterinės įrangos ir priemonių stoka, techninės nuotolinio ugdymo problemos, neigiamas nuotolinio ugdymo poveikis vaikų sveikatai ir kt.

Reauguojant į iššūkius, pasistengta kuo greičiau aprūpinti kompiuterine įranga jos stokojančius mokinius ir mokytojus. Teikta ir tebeteikiama įvairi informacinė pagalba: organizuoti mokymai mokytojams, kaip naudotis virtualiomis aplinkomis, įrankiais, priemonėmis, ištekliais, parengta įvairių rekomendacijų švietimo bendruomenei. 2021 m. namuose sąlygų mokyti neturintiems mokiniams jos sudaromos mokyklose. Patvirtintas mokymosi praradimų kompensavimo planas 2021 metams numato priemones, padėsiančias sumažinti nuotolinio mokymo metu mokinių patirtą žalą mokymuisi: skiriant papildomą laiką mokymuisi, teikiant tikslingą pagalbą abiturientams ir kt.

Po pandemijos mokyklose vis labiau turėtų įsitvirtinti mišriojo mokymo modelis (nuosekliai derinant kasdienį ir nuotolinį mokymosi būdus), sudarysiantis sąlygas prisitaikyti prie skaitmeninio amžiaus iššūkių. Tam reikalingi skaitmeninių kompetencijų turintys mokytojai ir kokybiškas mokymosi turinys, naudotojui patogūs įrankiai ir saugios platformos. Todėl prasminga investuoti į mokyklų skaitmeninę plėtrą, toliau skatinti mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų skaitmeninio raštingumo kompetencijos tobulinimą, tobulinti mokymosi išteklius ir turinį.

Atsiradusias ugdymo pandemijos metu praktikoje naujas sąvokas (pavyzdžiui, mišrusis mokymas) rekomenduojama apibrėžti dokumentuose, įteisinant naujus mokymosi būdus ir formas.

Kaip švietimo sistemos reagavo į kritinę situaciją, kilusią dėl COVID-19 pandemijos?

Pandemija visame pasaulyje sutrikdė įprastinį švietimo sistemos funkcionavimą. Dauguma mokinių negalėjo lankyti mokyklų, o ugdymo įstaigoms teko sparčiai prisitaikyti prie naujų sąlygų ir įveikti kilusius iššūkius.

Daugelyje šalių reakcijos į kritinę situaciją apėmė (EBPO, 2020):

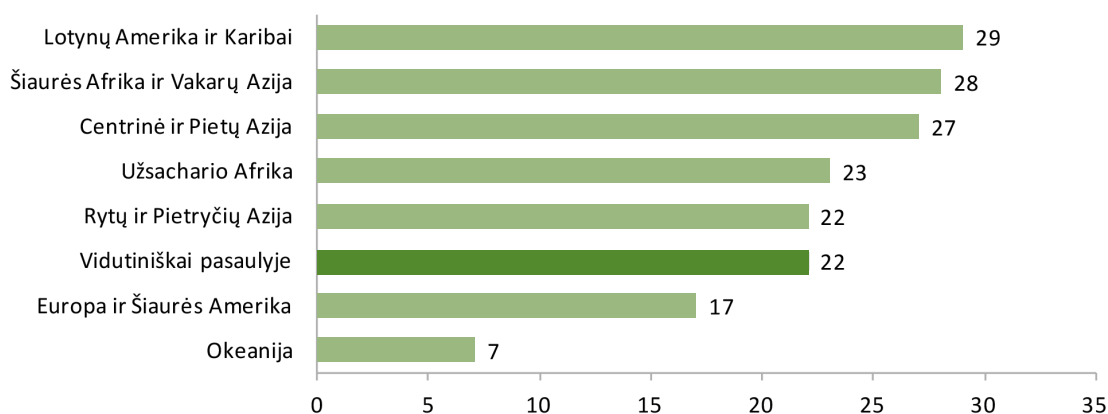
- ugdymo / mokymo įstaigų uždarymą¹;
- informavimą ir mokymus apie virusą;
- mokymus mokytojams ir mokyklų vadovams, kaip dirbti nuotoliniu būdu;
- nuotolinio mokymo klasių diegimą;
- mokytojų ir mokyklos darbuotojų mokymus, kaip teikti paramą tėvams ir besimokantiejiems.

UNESCO duomenimis, COVID-19 pandemijos piko metu, 2020 m. balandžio mėnesį, 190 šalių buvo vi-

siškai uždarytos visos ugdymo / mokymo įstaigos. 2021 m. sausį, praėjus metams nuo pandemijos pradžios, visiškai atidarytos ugdymo / mokymo įstaigos 101 šalyje, tačiau daug mokinių vis dar susiduria su reikšmingais ugdymo proceso nutraukimais, pokyčiais: 31 šalyje ugdymo / mokymo įstaigos uždarytos, 48 šalyse sutrumpintas mokymosi laikas, pereita prie mišriojo mokymosi; 168 mln. mokinių negalėjo lankyti mokyklų dėl pandemijos beveik metus; vis dar milijonai besimokančiųjų turi ribotas mokymosi galimybes – pavyzdžiui, tik 11 proc. Užsachario Afrikos moksleivių gyvena namų ūkiuose, kuriuose yra kompiuteris, ir tik 18 proc. namų ūkių turi prieigą prie interneto (UNESCO 2020b).

2020 m. kovo–gruodžio mėn. visame pasaulyje mokyklos buvo uždarytos vidutiniškai 5 mėnesius (22 savaites). Ilgiausias uždarymo laikotarpis – Lotynų Amerikoje ir Karibų šalyse – beveik 6 mėnesiai (29 savaitės), o tai – du trečdaliai mokslo metų; trumpiausias – Europoje ir Šiaurės Amerikoje (apie 17 savaičių) ir tik mažiau nei du mėnesius – Okeanijoje (1 pav.).

1 pav. Mokyklų visiško arba dalinio uždarymo trukmė savaitėmis pagal regionus (2020 m. kovo 3 d. – 2021 m. sausio 3 d.)

Duomenų šaltinis: UNESCO, 2021

Uždarius mokyklas, šalyse pritaikytos įvairios nuotolinio mokymo formos. Kiekviena šalis susistemino turimus išteklius (skaitmeninį turinį, platformas ir kt.). Naudotos esamos nuotolinio mokymo platformos ir jose esantys skaitmeniniai ištekliai, kurtos naujos mokymo platformos (virtualios klasės).

Šalys, kuriose mokoma panašių dalykų ir ta pačia kalba, turėjo galimybę pritaikyti užsienio skaitmeninius išteklius. Pagal galimybes mokytojams buvo teikiami nuotoliniai mokymo ištekliai, mokymai, kaip mokyti nuotoliniu būdu, naudojamos dalijimosi ištekliais platformos. Teikta pagalba tėvams. Daugumoje ES valstybių nacionalinės televizijos

kanalas(-ai) transliavo mokiniams ugdymo turinį (įrašytas pamokas), taip stengiantis pasiekti šeimas, kurios turi televizorių, tačiau neturi kompiuterių ir interneto ryšio. Taigi ir su pandemijos sukeltu iššūkiu – rasti sprendimus, kaip organizuoti ugdymą perėjus prie nuotolinio mokymo – įvairios šalys susidorėjo nevienodai, o ypač didelių sunkumų turėjo besivystančios pasaulio valstybės.

UNESCO (2020) duomenimis, mokyklų uždarymas didžiausią neigiamą įtaką turėjo socialiai pažeidžiamoms šeimoms; tai atsiliepė ne tik mokymosi rezultatams, bet ir kitiems gyvenimo aspektams (2 pav.).

¹ Uždarymas čia reiškia kontaktinių pamokų draudimą; dalinis uždarymas – mišrų mokymą / ugdymą, kombinuojant nuotolinį ir kontaktinį ugdymo / mokymo būdus.

2 pav. Dėl ugdymo / mokymo įstaigų uždarymo kilusios problemos ir iššūkiai

Nutrūkęs ugdymas: uždarius mokyklas, vaikų iš socialinę riziką patiriančių šeimų mokymosi galimybės prastėja, nes namuose jiems nesudaromos palankios mokymuisi sąlygos.
Suprastėjusi mityba: daug socialiai pažeidžiamų šeimų vaikų gauna nemokamą maitinimą mokykloje. Užsidarius mokykloms, jiems tenka maitintis mažesnės maistinės vertės produktais.
Mokytojų sutrikimas ir stresas. Užsidarius mokykloms, ypač jei tai įvyksta netikėtai ir nežinomam laikotarpiui, mokytojai dažnai nėra įsitikinę, kaip reikėtų tinkamai atlikti savo pareigas, palaikyti ryšius ir teikti mokymo pagalbą besimokantiesiems. Perėjimas prie nuotolinio mokymo platformų dažnai vyksta netvarkingai ir kelia stresą.
Tėvai nėra pasirengę nuotoliniam ir namų mokymui: užsidarius mokykloms, tėvų dažnai prašoma padėti mokyti vaikams namuose, tačiau dalis tėvų stokoja žinių, įgūdžių ir išteklių mokyti.
Iššūkiai, kylantys kuriant, palaikant, tobulinant nuotolinį mokymą: nuotolinio mokymo poreikis išaugo netikėtai, todėl esami nuotolinio mokymo portalai nebuvo parengti tokiam plačiam masiniam naudojimui. Perėjimas nuo mokymosi klasėje prie namų mokymosi skubos tvarka kėlė iššūkius tiek žmonėms (mokytojams, mokiniam), tiek technologijoms (reikėjo atlaikyti staiga išaugusias apkrovas internetui, kompiuterinei įrangai).
Nukentėjusi vaikų priežiūra: neturėdami kito pasirinkimo, dirbantys tėvai dažnai palikdavo vaikus vienus, o patys ėjo į darbą, todėl tai sudarė daugiau prielaidų rizikingam elgesiui, įskaitant didesnį bendraamžių poveikį ir priklausomybes sukeliančių medžiagų vartojimą.
Didesni ekonominiai nuostoliai. Dirbantys tėvai buvo labiau linkę pasirinkti nedirbti, kad galėtų pasirūpinti savo vaikais, tai formuoja darbo užmokesčio praradimus ar sumažėjusius produktyvumo pokyčius.
Įtampa sveikatos priežiūros sistemose. Sveikatos sistemos darbuotojai, turintys namuose besimokančių vaikų, patiria sunkumų derindami vaikų priežiūrą su darbu, o būtent šie darbuotojai per krizę, susijusią su sveikata, yra reikalingiausi.
Didėjantis krūvis toms ugdymo / mokymo įstaigoms, kurios išliko atsidariusios: kai dalis mokymo įstaigų užsidaro, tėvai linkę perkelti vaikus į mokyklas, kurios dar veikia.
Didėjantis iškrentančių iš mokymo įstaigų vaikų skaičius: tampa sudėtinga užtikrinti, kad vaikai ir jaunimas grįžtų į mokyklas, joms vėl atsidarius. Tai ypač aktualu finansinių sunkumų turinčioms šeimoms, kurių vaikai pradeda nedirbti, kad prisidėtų prie šeimos finansinio išlaikymo.
Padidėjusi prievarta ir išnaudojimas: užsidarius mokykloms, daugėja ankstyvų santuokų, daugiau vaikų verbuojama į karines grupuotes, auga mergaičių ir jaunų moterų seksualinis išnaudojimas, daugėja paauglių nėštumų, daugėja dirbančių vaikų.
Socialinė izoliacija: mokyklos yra socialinės veiklos ir žmonių sąveikos vietos. Joms užsidarius, daug vaikų ir jaunuolių stokoja socialinio kontakto, kuris yra esminis mokymuisi ir raidai.
Mokymosi pasiekimų vertinimo iššūkiai. Suplanuoti atsiskaitymai, egzaminai, kurie lemia perėjimą į aukštesnę klasę ar aukštesnę mokymo pakopą, reikalingi naujų sprendimų. Neretai linkstama atidėti, nebedaryti egzaminų. Vertinimo proceso sutrikimai kelia įtampą mokiniams ir jų šeimoms ir mažina motyvaciją mokyti.

Eurofound 2020 m. liepą atliktos apklausos duomenys papildo šį iššūkių ir problemų sąrašą **išaugusių vaikų priežiūrai ir mokymui skirtu laiku**, ypač vienišų tėvų šeimose: vidutiniškai namų ūkiuose buvo skiriama 41 val. per savaitę rūpintis ir mokyti savo vaikams (Lietuvoje – vidutiniškai 49 val.), tačiau vienišos mamos Europoje tam skyrė vidutiniškai apie 52 val. per savaitę, o moterys, gyvenančios su partneriu ar su tuoktiniu, – 37 val. per savaitę. Daugiau valandų, ski-

riamų vaikams, kelia iššūkius derinant darbą ir šeimą, perkrovos gali neigiamai atsiliepti psichikos ir fizinės sveikatai.

EBPO (2020b) atkreipiamas dėmesys į šiuos ir papildomus iššūkius: dėl pandemijos įvykusios izoliacijos **poveikį išsiskyrusių tėvų vaikams, negalintiems vaikams, benamiams vaikams**, streso sukiamą poveikį **vaikų psichikos sveikatai** – ypač jau turintiems psichikos sveikatos sutrikimų.

Kaip Lietuvoje vyko perėjimas prie nuotolinio mokymo(si)?

2020 m. vasario 26 d. paskelbta valstybės lygio ekstremali padėtis. Kovo 14 d. paskelbta, kad nuo kovo 16 d. įvedamas karantinas ir sustabdomi ugdymas ir vaikų priežiūra bei švietimo veikla visose švietimo

įstaigose, dienos ir užimtumo centruose, o ugdymo procesas organizuojamas nuotoliniu būdu. Pažymėtina, kad iki pandemijos nuotolinį mokymą galėjo vykdyti tik tos mokyklos, kurių nuostatuose buvo įteisintas mokymas nuotoliniu būdu. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. liepos 2 d. įsakymu patvirtinti nauji mokymo nuotoliniu ugdymo

proceso organizavimo būdu kriterijai ir rekomendacija savininko teisės ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms įvertinti savo mokyklų pasirengimo mokytį mokinius nuotoliniu ugdymo proceso organizavimo būdu atitiktį apraše nurodytiems kriterijams bei teisės aktų nustatyta tvarka įteisinti mokyklų nuostatuose / įstatuose iki 2021 m. rugsėjo 1 d.

Buvo keičiami Bendrieji ugdymo planai: paankstintos Velykų atostogos, skirta savaitė pasiruošti nuotoliniam mokymui. Jau kovo 14–15 d. mokyklas pasiekė pirmosios Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) rekomendacijos dėl nuotolinio mokymo. Pirmojo karantino metu mokyklos iki 2019–2020 m. m. pabaigos vykdė ugdymą nuotoliniu būdu, o 2020–2021 m. m., lapkričio 7 d. įvedus antrąjį karantiną, lapkričio 9–29 d. 79 proc. pradinį, 50 proc. specialiųjų mokyklų pradinio ugdymo programas dar vykdė kontaktiniu būdu; mišriū būdu daugiausiai mokėsi 5–8 klasių mokinių, o nuotoliniu būdu – 9–12 (gimnazijos I–IV) klasių mokinių (ŠMSM, 2020).

Karantinas pratęstas, ir 2020 m. gruodžio mėn. mokyklos vėl perėjo prie nuotolinio ugdymo (jis tebesitęsė šios analizės rašymo metu). Atsižvelgiant į tai, kad kai kuriems tėvams sudėtinga organizuoti vaikų priežiūrą namuose, nuo 2021 m. sausio 4 d. ugdomų pagal pradinio ugdymo programą vaikų, kurių tėvai negali dirbti iš namų, nuotolinis ugdymas, priežiūra ir maitinimas sugrąžintas į mokyklas.

Nuotolinio mokymo būklės vertinimai ir skaitmeninės įrangos užtikrinimas

Prieš prasidedant pirmajam karantinui, beveik pusė šalies mokyklų informavo ŠMSM, kad negalės kompiuteriais ir interneto prieiga aprūpinti mokinių iš socialiai pažeidžiamų šeimų. Vėliau paaiškėjo, kad kompiuterių trūksta ir tose šeimose, kuriose yra daugiau vaikų, o tėvai dirba nuotoliniu būdu.

Prieš oficialiai (2020 kovo 30 d.) prasidedant nuotoliniam mokymui, Nacionalinė švietimo agentūra ŠMSM užsakymu paskelbė 35 tūkst. kompiuterių pirkimą, nes **pakankamų galimybių mokytis iš namų neturėjo apie 35 tūkst. mokinių iš socialiai pažeidžiamų šeimų**. Iš viso kompiuterinei technikai įsigyti buvo numatyta 9,2 mln. eurų. Nepavykus rasti nešiojamųjų kompiuterių prieinama kaina, pirkti daugiau planšetių. Kompiuteriai mokyklas pasiekė ne iš karto, o metų laikotarpiu, tad kurį laiką dalis vaikų ir mokytojų stokojo reikiamų mokymuisi priemonių. Iš viso mokykloms išdalyta daugiau nei 35 tūkst. kompiuterių. Per 1,4 tūkst. kompiuterių dovanavo įmonės ir individualūs asmenys. Taip pat suteikta daugiau nei 300 tūkst. *Microsoft Office365* licencijų. 2020 m. rugpjūtį papildomai išdalyta 2 850 nešiojamųjų kompiuterių naujiems arba neturintiems įrangos mokytojams, nupirkta interaktyvių ir kitų reikiamų priemonių mokykloms.

Nevyriausybinių vaikų dienos centrų atstovų apklausoje, atliktos 2020 m. liepą–rugspjūtį, duomenys patvirtino, kad daliai vaikų tebetruko kompiuterių, taip pat atskleidė ir daugiau pirmojo karantino metu kilusių problemų: ankštuose būstuose gyvenančių šeimų vaikai neturėjo tinkamų erdvių dalyvauti mokymo procese; dalis tėvų stokojo kompiuterinio raštingumo ir negalėjo pagelbėti, kai vaikams kildavo sunkumų prisijungti prie nuotolinio mokymo platformų (Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje, 2020). Į šią problemą sureaguota: nuo 2021 m. sausio 20 d. mokymąsi mokyklos patalpose privaloma užtikrinti **tiems mokiniams, kurie neturi sąlygų mokytis namuose arba kuriems dėl kitų objektyvių priežasčių reikalinga kita pagalba** mokantis nuotoliniu būdu mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu.

Siekiant įvertinti, kaip vyksta perėjimas prie nuotolinio mokymosi, 2020 m. balandžio pradžioje ŠMSM atliko mokyklų apklausą². Aiškintasi **nuotolinio mokymo būklė mokyklose**: kaip sekasi mokykloms pasirinkti mokymosi aplinkas, kaip vyksta bendradarbiavimas, ar mokytojai gauna kryptingus mokymus. Duomenys apie pasirinktas mokymo aplinkas rodo, kad dalis bendrojo ugdymo mokyklų dar nebuvo apsisprendusios, tačiau daugumoje mokyklų vyravo *Google*, *Microsoft* ir *Moodle* mokymo platformos, dalis kaip mokymo aplinką naudojo el. dienyne, populiariausios skaitmeninės mokymo išteklių aplinkos – *EDUKA klasė* ir *EMA pamokos*, bendravimui daugiausiai naudotas *Google* ir kitoks (ne mokymo įstaigos) el. paštas. Taip pat tyrime mokyklos aukštais balais įvertino bendradarbiavimą su savivaldybės administracijos švietimo padaliniu, mokyklos administracija, tarpusavyje su kitais mokytojais, tėvais. 2020 m. gegužę *TAMO grupės* atlikta apklausa patvirtino, kad **tėvai daug aktyviau bendradarbiauja su mokytojais**, atlieka pagalbininkų vaidmenį, daugiau nei anksčiau dėmesio skiria vaikų mokslams. ŠMSM tyrime paaiškėjo, kad daugiau nei pusė mokytojų mokosi savarankiškai pasirinkti ir naudoti skaitmeninį turinį, rinktis technologijas, tačiau mokymus apie mokymo organizavimą nuotoliniu būdu surengė didesnę dalį – apie 60 proc. mokyklų, kitų mokyklų mokytojai mokėsi savarankiškai.

2020 m. rugpjūtį Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras (LMNŠC) atliko NVŠ duomenų analizę ir NVŠ atstovų apklausą. Tyrimai parodė, kad **dauguma NVŠ teikėjų perėjo prie veiklų vykdymo nuotoliniu būdu**, tačiau pageidavo mokymų, konsultacijų ir idėjų nuotoliniam ugdymui, kurios padėtų sklandžiau ir efektyviau organizuoti tolesnį darbą.

Kauno technologijos universiteto (KTU) ir partnerių atliktas tyrimas (EKSTRE-3, 2020) parodė, kad mokyklų turimuose kompiuteriuose „**naudojama pasenusi programinė įranga**, nesaugus HTTP protokolas, svetainėse randama potencialiai įtartinų ir kenksmin-

² Apie šią ir kitas atliktas apklausas plačiau žr. <https://www.emokykla.lt/nuotolinis/apklausoas>.

go kodo, prieglobos pavadinimas neatitinka SSL sertifikato, naudojamos nesaugios SSL/TSL versijos“. Rekomenduota skirti daugiau dėmesio mokymosi įstaigų interneto svetainių saugumui, organizuoti mokymus ugdymo įstaigų IT administratoriams apie svetainių kibernetinio saugumo būklės įvertinimą ir įgyvendinimą.

Nuotolinio mokymosi poveikis vaikų sveikatai ir savijautai

EBPO (2020b), UNESCO (2020, 2020a) minimas neigiamas mokyklų uždarymo poveikis įvairiems vaikų gyvenimo aspektams, įskaitant sveikatos problemas. UNESCO (2020a) atkreipia dėmesį į vaikų, turinčių negalią, specialiųjų ugdymo(si) poreikių (SUP), atskirties riziką ir kitus sunkumus. Pavyzdžiui, turintiems regėjimo ar klausos negalią mokiniams mokymosi priemonės gali tapti nebeprieinamos, net turint įprastas kitiems priemones: kompiuterį ir prieigą prie interneto. Vaikams, turintiems nedidelių specialiųjų ugdymosi poreikių, pavyzdžiui, ADHD (dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromą), gali būti sunku savarankiškai dirbti prie kompiuterio. Autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams, kurie dažnai sunkiai priima pokyčius, gali didelį neigiamą poveikį turėti kasdienės mokymosi rutinos pasikeitimas. Todėl labai svarbu tęsti švietimo pagalbos teikimą SUP turintiems mokiniams prieinamomis priemonėmis ir būdais.

Be to, kaip rodo tyrimai po ankstesnių pandemijų, karantino ir mokyklų uždarymo, **užsitęsusi socialinė izoliacija** gali turėti neigiamą poveikį vaikų psichikos sveikatai. Pavyzdžiui, po 2003 m. SARS viruso protrūkio Kanadoje ir Kinijoje dėl karantino sustiprėjo tiek suaugusiųjų, tiek vaikų nerimo, depresijos, potrauminio streso sindromo simptomai (EBPO 2020b). Vis dėlto, manoma, kad COVID-19 pandemijos sukeltas socialinės izoliacijos poveikis turėtų būti kiek silpnesnis dėl didesnio socialinio komunikavimo su platesniu žmonių ratu naudojant skaitmenines platformas ir tiesioginį bendravimą internetu.

Vilniaus universiteto (VU) mokslininkai, įgyvendindami projektą „Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminio požiūriu: E-VAIKAI“, siekė išsiaiškinti ugdymosi nuotoliniu būdu iššūkius priešmokyklinės grupės ir 1–8 klasių vaikų fizinei ir psichikos sveikatai (Jusienė R., 2020). Projekto apklausose dalyvavo 1–8 klasių mokinių tėvai, mokytojai, 5–8 klasių mokiniai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad ir per pirmą, ir per antrą karantiną buvo per daug ilgai naudojamosi ekranais. Jei vidutiniškai 2019 m. 9–11 m. vaikai praleisdavo prie ekranų pramogoms ir mokymuisi apie 3,5 val. per dieną, tai karantino metu 10–11 m. vaikai praleisdavo apie 6 valandas per dieną. Dėl pertekli-

nio laiko, kurį vaikai leido prie kompiuterinės įrangos ekranų, **pablogėjo vaikų emocinė būseną ir supratėjų fizinė sveikata**: sumenko vaikų savireguliacija, padažnėjo galvos skausmai (14 proc. mokinių teigė, kad dažnai arba labai dažnai skauda galvą), padažnėjo miego sunkumai (16 proc. teigė, kad dažnai patiria miego problemų; lyginant su 2019 m., karantino metu mokinių miego trukmė sutrumpėjo). Vaikų psichikos sveikatai neigiamą poveikį turėjo ir tėvų distresas, kurį jie patyrė dėl įvairių su karantinu susijusių aplinkybių (kai kurie prarado darbą, persikraustė į kitą gyvenamąją vietą ar kt.).

Apklausų metu kaip didelę problemą mokiniai dažniausiai minėjo **socialinę izoliaciją**: negalėjimą eiti į mokyklą, susitikti su draugais, bendrauti gyvai, leisti laisvalaikį kitaip nei prie ekranų. Antrojo karantino metu, 2020 m. rudenį, du trečdaliai mokinių viena-reikšmiškai norėjo mokytis mokykloje.

Motyvacija mokytis sumenko pusei vaikų (50 proc.). 20 proc. vaikų – pagerėjo, mažiau nei 30 proc. – nepakito. Mokytojų apklausos duomenimis, tik maždaug pusė vaikų turėjo pakankamą motyvaciją mokytis ir atitinkamus mokymosi įgūdžius, kurie užtikrino gana sėkmingą jų nuotolinį mokymąsi.

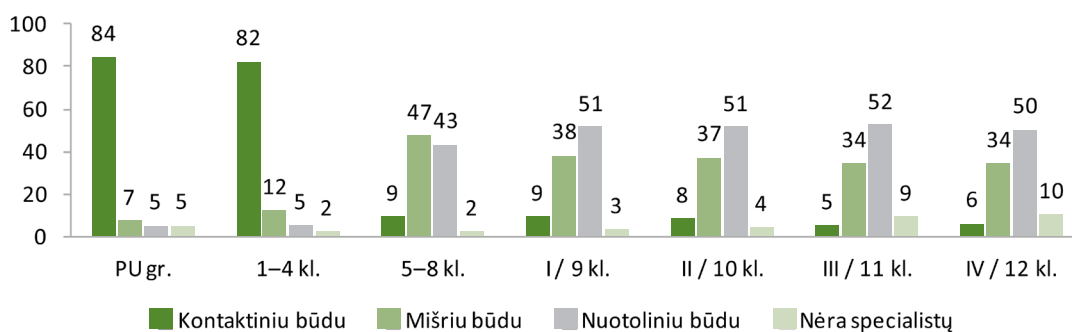
Pozityvu tai, kad nuotolinio mokymo metu **elektronines patyčias patyrusių vaikų skaičius mažesnis** (7 proc.) nei patiriančių patyčias mokykloje (15 proc.). Tačiau nuotolinio mokymo metu daug vaikų susidūrė su papildoma problema – dalijimusi netinkamo turinio vaizdo medžiaga (pornografija, smurtiniais vaizdais ir pan.). Dalis mokytojų nuotolinio mokymo metu irgi patyrė patyčias (apie 12 proc.).

Specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) turintiems vaikams ir vaikams, ugdomiems bendrojo ugdymo mokyklose bendrose klasėse³, kuriems reikalinga mokymosi / psichologinė pagalba, ji buvo ne visada priinama, o šių vaikų tėvai patyrė daugiausia įtampas.

ŠMSM atlikta mokyklų apklausa parodė, kad 2020 m. lapkričio mėn., antrojo karantino metu, daugiausia mokiniai, ugdomi pagal priešmokyklinio ugdymo ir pradinio ugdymo programas, švietimo pagalbos specialistų konsultacijas gavo tiesiogiai kontakto būdu, 5–8 kl. mokiniai – mišriu būdu (47 proc.) (3 pav.). Tačiau pažymėtina, kad dalis SUP mokinių švietimo pagalbos iš specialistų negavo, nes ugdymo įstaiga neturi specialistų (ŠMSM, 2020). Kontaktiniu ar mišriu būdu dažniausiai teiktos logopedo ir socialinio pedagogo konsultacijos. Tai koreliuoja su ugdymo organizavimo būdais: logopedo konsultacijos aktualiausios pradinio ugdymo programoje, todėl dažniau teiktos kontaktiniu ar mišriu būdu, socialinio pedagogo – mišriu būdu. Vyriausybei pratęsus karantiną, pagalbą mokiniui buvo leidžiama tęsti tokiu pat būdu, koku vykdoma veikla švietimo įstaigoje ir kitų švietimo teikėjų, arba teikti nuotoliniu būdu.

³ Specialiąsias mokyklas, bendrojo ugdymo mokyklų specialiąsias klases ar pagal pirminio profesinio mokymo programas, vykdomas kartu su socialinių įgūdžių programa, besimokantys mokiniai, turintys SUP, karantino laikotarpiu lanko įprastai.

3 pav. Švietimo pagalbą gavusių vaikų / mokinių dalis (proc.) pagal pagalbos teikimo būdą 2020 m. lapkričio mėn.

Duomenų šaltinis: ŠMSM (2020)

Mokytojų pasirengimas nuotoliniam mokymui ir patirtys

Iki pandemijos atlikti tarptautiniai tyrimai iš dalies atskleidžia mokytojų pasirengimą nuotoliniam mokymui. EBPO PISA 2018 m. tyrimo metu apie 70 proc. apklaustų Lietuvos mokyklų vadovų teigė, kad mokytojai jų mokyklose turi pakankamai laiko pasiruošti pamokoms, integruojant skaitmenines priemones. Panašūs duomenys ir apie galimybę naudotis efektyviais profesiniais ištekliais, skirtais mokytojams mokytis, kaip naudoti prieinamus skaitmeninius įrenginius. Daugiau nei 90 proc. šalies mokyklų mokytojai buvo skatinami integruoti skaitmeninius įrenginius į mokymą, apie 70 proc. gavo kvalifikuotą techninę specialistų pagalbą (EBPO, 2020a). 2018 m. TALIS tyrimo duomenimis, 60 proc. mokytojų gavo profesionalius IKT mokymus, o 18 proc. (24 proc. Lietuvos mokytojų) teigė, kad jaučia didesnį poreikį tobulintis šioje srityje.

2020 m. gegužė ŠMSM atlikta 3 514 mokytojų apklausa parodė, kad daugiau nei pusė (nuo 49 iki 57 proc.) mokytojų teigiamai vertina savo pasirengimą ir gautą pagalbą. Beveik **pusė (49,4 proc.) mokytojų jautėsi visiškai pasirengę darbui nuotoliniu būdu**, 56 proc. mokytojų nurodė, kad gavo reikiamą techninę, 57 proc. – metodinę pagalbą. 48 proc. apklaustųjų mano, jog jiems užteko laiko ir išteklių pasiruošti mokinių ugdymui nuotoliniu būdu. Tačiau apie 20 proc. mokytojų teigė, kad jiems stigo pasirengimo, pagalbos, laiko ir išteklių (EKSTRE-1, 2020). Apklausoje tarp probleminių sričių buvo paminėtas ir *mokytojų*

kompetencijų trūkumas. Mokytojai išreiškė **kokybiškų, dalykiškų, praktinių seminarų apie nuotolinį mokymą poreikį**; kvalifikacijos tobulinimo renginių nuotoliniu būdu mokomųjų dalykų mokytojams; nemokamų tikslinių kvalifikacijos tobulinimo renginių, seminarų. Nemaža dalis mokytojų nurodė, kad reikalingas mokytojų motyvacijos kėlimas ir kompiuterinio raštingumo tobulinimas. Mokytojams **trūko mokyimo medžiagos** visiems mokomiesiems dalykams pagal skirtingas ugdymo programas, pamokų veiklų planavimo ir medžiagos pavyzdžių, trumpų ir konstruktyvių sėkmės istorijų, ŠMSM parengtų nuostatų, kaip vykdyti ir organizuoti nuotolinį mokymą, galimybės pasinaudoti parengtomis priemonėmis, vaizdo pamokomis, kita mokomąja medžiaga, supaprastinti paiešką, kuriai sugaištama daug laiko, realios, kompetentingos **pagalbos mokytojui iš informacinių technologijų specialistų, konsultacijų** asmens duomenų saugumo klausimais, mokyklose organizuotų mokymų prieš pradėdant dirbti nuotoliniu būdu (EKSTRE-1, 2020).

2020 m. vasarą Kauno technologijos universiteto (KTU) mokslininkai atliko tyrimą, kurio metu apklausti mokiniai, studentai, mokytojai, dėstytojai, atlikti interviu su aukštųjų ir bendrojo ugdymo mokyklų atstovais, universitetų vadovybėmis (EKSTRE-2, 2020). Duomenys parodė, kad profesionalų palaikymą savo mokykloje visais trimis analizuotais aspektais – edukologiniu, psichologiniu, techniniu – turėjo tik 17 proc. mokytojų (4 pav.).

4 pav. Mokytojų gautas palaikymas/ parama, pradėjus dirbti nuotoliniu būdu

Palaikymo/paramos grupės	Visapusiškas profesionalus palaikymas	Kolegų palaikymas	Administracijos palaikymas	Kitų kompetentingų asmenų palaikymas	Mokinių parama	Negavo jokios paramos	Paramos nereikėjo
Respondentų, gavusių palaikymą, dalis (proc.)	17	79	64	39	24	6	5

Duomenų šaltinis: EKSTRE-2, 2020

Dauguma tyrime dalyvavusių mokytojų buvo 46–65 m. amžiaus, turintys didesnę kaip 20 m. darbo stažą, kurie papildomai ar savarankiškai išmoko naudotis technologijomis, o ne profesinių studijų metu, t. y. neturintys nuosekliai suformuotų IT kompetencijų. **Net 81 proc. tyrime dalyvavusių mokytojų nebuvo anksčiau turėję nuotolinio mokymo(si) patirties** iki pandemijos pradžios, tad teko kuo skubiau įgyti naujas kompetencijas. Vis dėlto mokytojai teigė, kad nuotolinis darbas padidino jų motyvaciją mokytis, o sunkumų įveikimas – **padidino pasitikėjimą savo jėgomis**.

Mokytojai tyrime nurodė įvairias iškilusias problemas. Dirbant per nuotolį, **didėjo pedagoginio darbo krūvis**: žymiai ilgiau truko pasirėngimas pamokoms, užduočių adaptavimas nuotoliniam mokymuisi ir kt. Didelė problema buvo **mokyklos administracijos reikalavimas teikti detalias ataskaitas**, kaip mokytojai dirba, rodantis nepasitikėjimą mokytojų darbu ir turėjęs **neigiamų padarinių pedagogų psichikos ir fizinei sveikatai** – tai, kartu su padidėjusiu darbo

krūviu, lėmė pervargimą, miego kokybės sutrikimus, lėtinių ligų paūmėjimą ir kt. Įstaigų administracijos nesėkminga komunikacija ir (ar) laiku priimtų atsakinių sprendimų stoka lėmė chaotišką pedagogų elektroninių išteklių ir įrankių pasirinkimą bei naudojimą. Dar vienas patirtas sunkumas – **sąveikos su ugdytiniais stoka**. Mokytojams buvo sudėtinga užmegzti ryšius, peraugančius į sąveiką. Mokytojai pageidavo optimizuoti krūvį, didinti darbo užmokestį, pasitikėti mokytojų darbu, mažiau ataskaitų ir kontrolės, geresnio aprūpinimo informacinėmis technologijomis.

Nuotolinio mokymo(si) sėkmės veiksniai

Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų tyrimo metu buvo atlikti interviu su mokyklų administracija, fokusuotų grupių diskusijos su mokytojais, tėvais ir mokiniais. 2020 m. lapkritį pateiktuose pirminiuose rezultatuose nurodyti **įvairiose srityse sėkmę lėmę veiksniai** (5 pav.).

5 pav. Nuotolinio mokymo sėkmę lėmę veiksniai pagal sritis

<p>IT infrastruktūros srityje pasiteisino leidimas iš pradžių mokytojams rinktis tas sistemas, kuriomis naudotis geriausiai mokama, o vėliau, nusprendus pagal mokyklos patirtį ir prioritetus, pereiti prie bendros sistemos.</p>	<p>Strategijos, valdymo, lyderystės srityje pasiteisino vieno bendro komunikacijos kanalo naudojimas, per kurį aiškiai iškomunikuojami susitarimai ir taisyklės; planavimas savaitę ar dvi į priekį ir mokinių supažindinimas su tais planais.</p>
<p>Skaitmeninio turinio srityje: būtina turėti visuotinai sutartą ir parengtą skaitmeninį mokymosi turinį visiems dalykams, temoms, vienoje sutartoje platformoje; tikslinga į skaitmeninio turinio kūrimą įtraukti ir mokinius, ir mokytojus, skatinti mokytojų metodinių grupių bendradarbiavimą.</p>	<p>Kokybės užtikrinimui svarbu aiškiai susitarti dėl nuotolinio mokymo(si) sampratos, kuo jis skiriasi nuo savarankiško mokinių darbo, kokie yra kokybiškos pamokos požymiai.</p>
<p>Skaitmeninių kompetencijų srityje sėkmę lemia bendradarbiavimas institucijos viduje ir mokymai: pirminiame etape – apie technologijų funkcijas ir galimybes, tolesniuose etapuose – didaktinis technologijų panaudojimas.</p>	<p>Mokymo(si) ir vertinimo srityje: sėkmę lemia lankstumas: tai, kas tinka pradžioje, nebūtinai tinka vėlesniais etapais. Svarbu naudoti vaizdo pamokas, mokytojams – iškomunikuoti vaizdo pamokos taisykles. Svarbūs susitarimai. Svarbu sugalvoti užduotis, tinkamas nuotoliniam mokymui.</p>
<p>Partnerystės, bendradarbiavimo, tinklaveikos srityje socializacijai gali būti naudojamos technologijos: virtualūs mokytojų kambariai, virtualus kavos gėrimas kartu, metodinių grupių susirinkimai.</p>	<p>Pagalbos mokiniams ir mokytojams srityje pasiteisino techninės pagalbos grupės sukūrimas, kuri galėtų konsultuoti mokytojus, padėtų pamokų metu naudotis informacinėmis technologijomis; mokytojų tarpusavio pagalba metodinėse grupėse.</p>

Duomenų šaltinis: *Daukšienė (2020)*

KTU mokslininkai atliko 9–12 klasių mokinių apklausą (EKSTRE-2, 2020). Mokiniai teigia, kad kokybiškam nuotoliniam mokymui(si) reikalingas internetinis ryšys (40 proc.), tinkamos mokymuisi patalpos (41 proc.), kompiuteriai (35 proc.), ausinės (16 proc.), planšetės (14 proc.) ir vaizdo kameros (12 proc.). Api-

bendrinant kiekybinio tyrimo duomenis, išskirtos esminės sėkmingo nuotolinio mokymosi ir nuotolinio darbo sąlygos, mokinių akimis, kurias galima suskirstyti į keturias pagrindines temas (6 pav.). Be lentelėje pateiktų sąlygų, dar minėtas tinkamai parengtas mokymosi tvarkaraštis.

6 pav. Sėkmingo nuotolinio mokymosi ir nuotolinio darbo sąlygos, mokinių nuomone

Mokytojo dėmesys ir pagalba	Mokymo aplinkos ir technologijos
<ul style="list-style-type: none"> • geras kontaktas su mokytoju; • mokytojų individualios konsultacijos; • mokytojų geranoriškumas ir jų pasiekiamumas, palaikymas, paskatinimas; • mokytojo motyvacija; • kokybiškas ir laiku suteiktas grįžtamasis ryšys. 	<ul style="list-style-type: none"> • kokybiškos techninės priemonės; • tinkamai pasirinktos virtualios mokymosi aplinkos; • ribotas mokymosi aplinkų kiekis; • mokymuisi tinkama aplinka.
Mokymo ir mokymosi išteklių kokybė	Mokinių įsitraukimas
<ul style="list-style-type: none"> • geras mokytojų IKT raštingumas; • geras didaktinis mokytojų pasirėngimas; • optimalus užduočių kiekis; • kokybiški mokymosi ištekliai. 	<ul style="list-style-type: none"> • mokinių motyvacija; • mokinių tarpusavio pagalba.

Duomenų šaltinis: EKSTRE-2, 2020

KTU apklausoje dalyvavę mokytojai minėjo daugelį mokinių išskirtų kokybiško nuotolinio mokymo aspektų. Papildomai minėtas tinkamas ir vieningas darbo organizavimas mokykloje, darbas su mažesnėmis mokinių grupėmis, licencijuota programinė

įranga, kokybiškos komunikavimo priemonės, laiku ir tinkamai suteikta pagalba neturintiems ar turintiems mažai patirties mokytojams, mokinių ir mokytojų tarpusavio pagarba.

Kokios pagalbos priemonės parengtos mokykloms, mokytojams, mokiniams, tėvams?

Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) puslapyje Lietuvos pedagogams pasiūlyti (ir toliau siūlomi) įvairaus pobūdžio **mokymai ir seminarai**. Užsiėmimų metu pedagogai galėjo išmokti naudotis nuotoliniam mokymui pravarčiais įrankiais (*Google* įrankiais, *Zoom*, *Discord* ir pan.), taip pat dalytis mokymo metodikomis ir gerosiomis patirtimis. Puslapis yra nuolat pildomas naujais renginiais, taigi pedagogams yra suteikta galimybė ir toliau tobulinti savo nuotolinio darbo įgūdžius. Taip pat šiame puslapyje (<https://www.emokykla.lt/nuotolinis/naujienos>) paskelbtas *Nuotolinio ugdymo vadovas*, skirtas mokiniams, mokytojams ir mokyklų vadovams. Jame apibendrintos įvairios rekomendacijos ir metodiniai siūlymai, kad mokyklos būtų pasirėngusios naujiems COVID-19 protrūkiams, taip pat galėtų ateityje tinkamai diegti ir taikyti mišrųjį mokymą, naujus mokymo metodus. Šiuo metu NŠA jau yra sukaupusi daugiau nei 800 įvairios naudingos **metodinės medžiagos rinkinių**, kurie laisvai prieinami visiems mokytojams, kasdien susiduriantiems su iššūkiais, kaip planuoti ugdymo veiklas, kaip nuotoliniu būdu įdomiai pateikti žinias mokiniams; medžiaga kaupiama Ugdymo turinio informacinės sistemos *Ugdymo sodas* saugykloje (<https://sodas.ugdome.lt/viesieji-puslapiai/3054>).

NŠA puslapyje sukurta **nuotolinio mokymosi rekomendacijų** skiltis pagal tikslines grupes: mokiniams ir mokinių tėvams; mokyklų mokytojams, vadovams, švietimo pagalbos specialistams; savivaldybėms, švietimo centrams: <https://sites.google.com/itc.smm.lt/nuotolinis/metodin%C4%97-med%C5%BEiaga/rekomendacijos>.

Anksčiau minėtuose VDU, KTU, VU ir jų partnerių 2020 m. projektuose yra pateikiamos **mokslininkų rekomendacijos** nacionalinio ir savivaldybių lygmens institucijoms, bendrojo ugdymo ir aukštosios mokykloms, mokytojams ir dėstytojams, mokiniams, tėvams, apimančios įvairius nuotolinio mokymo ir nuotolinio darbo organizavimo ir vykdymo aspektus (nuorodos į tyrimų aprašymus ir rezultatus: <https://www.smm.lt/web/lt/naujienos/svietimas-covid-19-salygomis/tyrimai-rek>).

Dalis mokyklų direktorių pavaduotojų dalyvaavo 2020 m. balandžio–birželio mėn. ŠMSM ir NŠA organizuotose **patirtinio mokymo vaizdo konferencijose–nuotolinėse konsultacijose**, kuriose ieškota galimybės mokytis vieniems iš kitų ir dalytis su kitais, ieškant naujų ugdymo organizavimo formų, pereinant prie kokybiško nuotolinio ugdymo. Įvyko 10 vaizdo konferencijų; nuo 2021 m. šios konferencijos vėl tęsiamos. Patirtinio mokymosi naudą atskleidžia dalyvės refleksija (Kazragytė ir Gudaitė, 2020):

„Žadame pritaikyti skaitmeninės kompetencijos įsivertinimo įrankį SELFIE. Labai patiko Radviliškio Gražinos pagrindinės mokyklos patirtis ir, pasinaudoję jų idėja, žadame IKT koordinatoriaus mokymus teikti bendruomenės nariams. Planuojame rengti IKT konsultacijas ne tik to pageidaujantiems mokytojams, bet ir mokinių tėvams. [...] Pristaikėme Šiaulių Salduvės progimnazijos individualios pažangos stebėjimo įrankį. Pritariame Kauno Jurgio Dobkevičiaus progimnazijos idėjai tėvų susirinkimus organizuoti virtualiai, nes iš patirties matome, kad daugiau tėvų dalyvauja taip organizuojamuose susirinkimuose. Išbandėme jungtinės klasės valandėles per „Zoom“, kai tėvai jungiasi kartu su savo vaikais. Kad tėvams virtualus dalyvavimas yra priimtinas, rodo jų aktyvesnis dalyvavimas mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo procese. Rėmėmės Garliavos Jonučių progimnazijos patirtimi, kaip ugdyti mokinių kultūrinės, pilietinės, socialinės ir emocinės kompetencijas, įtraukiant mokinių tėvus[...]“
V. Sabonienė, Vilniaus Naujininkų mokyklos direktoriaus pavaduotoja.

Startavo Nuotolinio mokymo savanorių pagalbos centras padėsime prisijungti.lt, kuriame teikiama **pagalba mokiniams**, besijungiantiems prie nuotolinio mokymo sistemos, taip pat pateikiama informacija mokytojams, tėvams apie prisijungimą prie *Eduka klasės*. **Tėvams rekomendacijos ir patarimai** taip pat teikiami daugelio mokyklų interneto svetainėse, o Paramos vaikams centro „**Tėvų linija**“ psichologai profesionaliai konsultuoja nemokamu telefonu, kaip tėvams bendrauti su vaikais karantino metu, teikia patarimų visais vaikų auklėjimo klausimais, interneto svetainėje tevulinija.lt dalijasi mokomąja vaizdo medžiaga su patarimais, kaip išsaugoti emocinę pusiausvyrą.

Parengtas ŠMSM interneto puslapis „Pagalba mokyti“ (<https://pagalbamokyti.lt/>), kuriame ope-

ratyviai pateikiama aktuali informacija mokiniams, pedagogams, pagalbos algoritmas bei 2021 m. sausio 20 d. patvirtintas „**Mokymosi praradimų dėl COVID-19 pandemijos kompensavimo planas 2021 metams**“ (6 pav.). Pagalbos priemonių pakeitui, skirtam kompensuoti per pandemiją patirtus mokymosi praradimus, dėl nuotolinio mokymo sunkumų patiriantiems mokiniams skirta 7,5 mln. eurų. Be to, 2021 m. mokykloms skirta papildomų lėšų skaitmeninei plėtrai – po 30 Eur vienam mokiniui. Iš viso šiam tikslui numatyta daugiau kaip 10 mln. Eur, iš kurių mokyklos galės mokinius aprūpinti reikalingu skaitmeniniu turiniu ar papildoma kompiuterine įranga, tobulinti mokytojų skaitmeninio raštingumo kompetenciją.

6 pav. Mokymosi praradimų kompensavimo plane numatytos pagalbos priemonės

<p>Lygių galimybių kiekvienam mokiniui (įskaitant socialiai pažeidžiamas grupes) gauti kokybišką nuotolinį ugdymą užtikrinimas. Planuojama užtikrinti mokymosi įrangą ir interneto ryšį visiems pagal BU programas besimokantiems socialiai pažeidžiamų šeimų vaikams; teikti konsultacijas mokymosi sunkumų patiriantiems mokiniams; pasitelkti savanorius, teikiant mokymosi pagalbą ar priežiūrą švietimo įstaigose, ir kt.</p>
<p>Mokyklų vadovų, pavaduotojų ugdymui ir mokytojų kompetencijų stiprinimas: suplanuotos jiems skirtos reguliarios nuotolinės konsultacijos, siekiant gerinti nuotolinio ugdymo organizavimo kokybę ir padėti mokykloms pasirengti 2021–2022 m. m. praradimų kompensavimo priemonėms.</p>
<p>Tikslinė pagalba abiturientams: teminių vaizdo įrašų pateikimas ir atviros mokytojų konsultacijos nuotoliniu būdu; konsultacijos lietuvių k. ir matematikos mokytojams ir (ar) mokiniams dėl brandos egzaminų.</p>
<p>Papildomo laiko mokymuisi skyrimas: vasaros stovyklų, orientuotų į papildomą mokymąsi per neformalias veiklas, finansavimas; neformalaus švietimo programų vykdymas vasaros metu, pasinaudojant NVŠ krepšeliu.</p>
<p>Laiku ir tikslingos komunikacijos užtikrinimas: švietimo bendruomenės informavimas apie prieinamą švietimo ir organizacinę pagalbą nuotolinio mokymo metu, mokymo išteklius ir kitas plane numatytas priemones.</p>

Koks turėtų būti tolesnis ugdymas po pandemijos?

Tyrimų duomenys parodė, kad mokantis vien nuotoliniu būdu, silpnėja mokinių mokymosi motyvacija, didėja socialinės izoliacijos pojūtis, dėl daug laiko, praleidžiamo prie kompiuterių, prastėja moki-

nių fizinė sveikata (Jusienė, 2020). Ypač sunku mokytis nuotoliniu būdu vaikams pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas. Todėl ateities mokyme mokinių ir mokytojų kontaktinis **tiesioginis bendravimas turi išlikti**. Vis dėlto pandemija skatina **perėjimą prie mišriojo švietimo modelio**, kuris vykdomas nuosekliai derinant kasdienį ir nuotolinį mokymosi

būdus (Nuotolinio mokymo(si) / ugdymo(si) vadovas, 2020). Kol kas mišraus mokymo būdo sąvoka dar nėra apibrėžta ir įteisinta teisiniuose dokumentuose, nors mišrusis mokymas plačiai taikomas ir pasižymi įvairiais pranašumais (7 pav.).

Mišriojo mokymo idėją palaiko Europos Komisija, kuri 2021–2027 m. skaitmeninio švietimo veiksmų plane pateikia kokybiško, įtraukaus ir prieinamo skaitmeninio švietimo viziją. Plane numatyta teikti rekomendacijas dėl internetinio ir nuotolinio mokymo pradiniame ir viduriniame ugdyme, bus siekiama susitarti ES mastu, kaip iki 2021 m. pabaigos užtikrinti **nuotolinio, internetinio ir mišriojo mokymo veiksmingumą, įtraukumą ir patrauklumą**. Įgyvendinant šį planą, ketinama paremti valstybes nares ir švietimo

bei mokymo sektorių įrankiais, sistemomis, gairėmis, techninėmis žiniomis ir moksliniais tyrimais; rekomenduoti ES priemones naudoti investavimui į mokytojų profesinį tobulėjimą, dalijimąsi geriausios praktikos pavyzdžiais, susijusiais su kokybiško kompiuterinio ugdymo metodais.

Galimi įvairūs modeliai, kaip nuotolinis mokymas gali būti naudingas ugdymo procesui: dalis veiklų gali vykti nuotoliniu būdu; per pandemiją mokyklų įsigytos skaitmeninės mokymo priemonės – pakeisti popierines pratybas; naudoti pandemijos metu sukurtą skaitmeninį ugdymo turinį ir kurti naują skaitmeninį turinį, kuris galėtų papildyti gyvą pamoką. Ateityje dalinis nuotolinis ugdymas gali padėti išvengti pamokų nutraukimo dėl nepalankaus oro.

7 pav. Mišriojo mokymosi pranašumai ir trūkumai

MIŠRIOJO MOKYMOSI PRANAŠUMAI	MIŠRIOJO MOKYMOSI TRŪKUMAI
<ul style="list-style-type: none"> • Palankus įgyvendinti į mokinį arba studentą orientuotą mokymą. • Lankstus (galima rinktis mokymosi vietą, laiką, kompensuoti praleistus užsiėmimus ir kt.). • Turi dideles turinio, metodų, veiklų diferencijavimo, individualizavimo galimybes. • Derina tradicinio ir e-mokymosi pranašumus ir eliminuoja šių mokymosi būdų trūkumus. • Suteikia didesnes bendradarbiavimo galimybes. Įgalina kurti besimokančiųjų bendruomenes. • Didina asmeninę mokinių atsakomybę už mokymosi rezultatus, didina motyvaciją. • Išplečia mokymosi erdvę ir laiką (mokomasi ne tik klasėje). • Padeda taupyti laiką ir lėšas. • Geriau nei tradicinis mokymasis tinka tinklaveikos visuomenės Y ir Z kartoms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neduoda laukiamų rezultatų, jei mokykla neturi reikiamos technologinės infrastruktūros, o mokytojas ir (ar) mokiniai neturi pakankamo kompiuterinio raštingumo. • Nepasiteisina, jei skaitmeninės mokymo priemonės sukuriamos „senoviškai“, neišnaudojant skaitmeninių medijų teikiamų galimybių. • Nesukuria pridėamosios vertės, jei e-mokymasis ir tradicinis mokymasis jungiami „mechaniškai“, nesuprantant vieno ir kito metodo pranašumų ir trūkumų, neieškant naujų metodologinių sprendimų.

Šaltinis: pagal Laužikas R., *Mišrus mokymasis*

Ruošiantis mišriajam ugdymui ar nuotoliniam mokymui, tebesitęsiant COVID-19 pandemijai (ar ateityje kilus naujai), prasminga **mokytojams ir pagalbos mokiniui specialistams toliau tobulinti skaitmeninio raštingumo kompetenciją**: mokytis dirbti su skaitmeninėmis priemonėmis, naudotis skaitmeninio mokytojų bendradarbiavimo platformomis, mokytis mišriojo mokymo priemonių ir strategijų. Mokyklų IT specialistai turėtų tobulinti kvalifikaciją, kaip padidinti kibernetinį saugumą mokyklų naudojamose svetainėse, ir jį užtikrinti.

Mokslininkai, švietimo platformų kūrėjai, informacinių technologijų specialistai turėtų **tobulinti įvairius įrankius**, padedančius mokytojams kurti ir saugoti mokymo medžiagą (pavyzdžiui, interaktyvių

skaidrių kūrimo platformos, didelių dokumentų talpyklos ir kt.), plėsti skaitmeninių ugdymo išteklių ir priemonių bankus, kurti technologijas ir programas, gerinančias besimokančiųjų nuotolinio bendravimo kokybę ir savijautą dėl kontaktų trūkumo ir socialinės izoliacijos.

Svarbu įvertinti sugrįžtančių į mokyklas mokinių atsiradusias žinių spragas ir numatyti, **kaip bus kompensuojami mokymosi praradimai bei kaip organizuoti ugdymą, kad tokie praradimai neatsirastų ateityje**. Tikėtina, kad didesnius nei bendraamžiai mokymosi praradimus patyrė vaikai, kuriems įprastai reikalinga mokytojo padėjėjo pagalba klasėje, arba tie, kurie neturėjo galimybių naudotis dėl negalios reikalingomis mokymosi priemonėmis ir įranga, jiems

prieinama tik ugdymo įstaigoje. Todėl svarbu tinkamai pasirengti vaikų, ypač turinčių negalią ar SUP, sugrįžimui: parengti vertinimo instrumentus, kurie leistų įvertinti karantino metu patirtus praradimus ir, atsižvelgiant į rezultatus, sukurti įvairias strategijas,

mažinančias atotrūkius: pavyzdžiui, taikyti papildomą darbą po pamokų, nuotolinio mokymo priemones, papildomas pamokas atostogų metu ir individualų kiekvieno turinčio negalią mokinio stebėjimą (RMI, 2020).

Šaltiniai

1. Daukšienė E. (2020) Nuotolinio mokymosi sėkmės veiksniai. Lietuvos mokyklų patirtis (VDU projekto „Ugdymas nuotoliniu būdu pandemijos ir kitų krizinių situacijų atžvilgiu“ pirminių rezultatų pristatymas. http://studyonline.lt/wp-content/uploads/2021/01/VDU_covid_mokykla_20201118s.pdf.
2. EBPO (2019). TALIS Database, OECD, <https://www.oecd.org/education/talis/talis-2018-data.htm>.
3. EBPO (2020). OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19): Embracing digital learning and online collaboration. Updated 23 March 2020. <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/education-responses-to-covid-19-embracing-digital-learning-and-online-collaboration-d75eb0e8/>.
4. EBPO (2020a). Learning remotely when schools close: How well are students or schools prepared? Insights from PISA. Updated 3 April 2020. <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/learning-remotely-when-schools-close-how-well-are-students-and-schools-prepared-insights-from-pisa-3bfd1f7/>.
5. EBPO (2020b). Combating COVID-19s's effect on children. Updated 11 August, 2020. <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/combating-covid-19-s-effect-on-children-2e1f3b2f/#blocknotes-d7e5532>.
6. EKSTRE-1 (2020). Droessiger G. ir kt. Nuotolinio mokymosi ir nuotolinio darbo organizavimo ir vykdymo esamos situacijos analizė. Studija. Kaunas, 2020.
7. EKSTRE-2 (2020). Navickienė ir kt. Lietuvos mokslo ir švietimo institucijų poreikių, reikalavimų ir turimos patirties organizuojant ir vykdant nuotolinį mokymąsi ir nuotolinį darbą tyrimas ir įvertinimas. Studija. Kaunas, 2020.
8. EKSTRE-3 (2020). Burbaitė R. ir kt. Projekto partnerių sukauptų anonimizuoatų duomenų apie naudojamų NM ir ND sistemų darbą iki epideminių ir epideminių laikotarpiu tyrimas ir apibendrinimas. Kaunas, 2020.
9. Eurofound (2021), Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020, COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef21012en.pdf.
10. Europos Komisijos Komunikatas COMM (2020) 624. Švietimo ir mokymo pritaikymas skaitmeniniam amžiui. 2021–2028 m. skaitmeninio švietimo veiksmų planas. https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_lt.
11. Jusienė R. (2020). VU projekto „Nuotolinis vaikų ugdymas pandemijos dėl COVID-19 metu: grėsmės bei galimybės ekosisteminiu požiūriu (E-vaikai)“ pristatymas. Prof. dr. R. Jusienės pranešimas Nacionalinės sveikatos tarybos posėdyje 2020 m. gruodžio 2 d. <https://lt.mediavaikai.lt/confinement-results>.
12. Kazragytė V., Gudaitė L. (2020). Ugdymo procesas, mokant nuotoliniu būdu: iššūkiai, patirtys, sprendimai. Vilnius, NŠA, 2020.
13. Laužikas R. Mišrus mokymasis. <https://smpmetodika.ugdome.lt/metodika/misrus-mokymas/> Žiūrėta 2021-03-14.
14. Mokymosi praradimų dėl COVID-19 pandemijos kompensavimo planas 2021 metams, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. V-85.
15. Nuotolinio mokymo(si)/ ugdymo(si) vadovas. Bendrasis ugdymas. Nacionalinė švietimo agentūra, 2020.
16. Rekomendacijos dėl ugdymo proceso organizavimo nuotoliniu būdu, patvirtintos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. kovo 16 d. įsakymu Nr. V-372.
17. RMI (2020). Protocols on inclusive education during the COVID-19 pandemic. An Overview of 23 Countries and International Organizations. Rodrigo Mendes Institute (RMI). <https://institutorodrigomendes.org.br/wp-content/uploads/2020/08/research-pandemic-protocols.pdf>.
18. Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje 2020. Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas. https://www.smtinklas.lt/wp-content/uploads/2020/10/Skurdas-ir-socialine-atskirtis_2020.pdf.
19. Šileikytė D. Nuotolinio mokymo iššūkiai pandemijos metu Lietuvoje ir pasaulyje. Švietimo naujienos. 2020-06-29. <https://www.svietimonaujienos.lt/nuotolinio-mokymo-issukiai-pandemijos-metu-lietuvoje-ir-pasaulyje/>.

20. ŠMSM (2020). Ugdymo organizavimas bendrojo ugdymo mokyklose karantino metu (2020 11 07–2020 11 29). ŠMSM Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamento Regioninės politikos analizės skyriaus parengta analizė, apibendrina L. Kontautienė, RPAS vyriausioji specialistė.
21. UNESCO (2020). Adverse consequences of school closures. <https://en.unesco.org/covid19/education-response/consequences>.
22. UNESCO (2020a). Global Education Monitoring Report. Inclusion and education: all means all. Paris, UNESCO.
23. UNESCO (2020b). Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action. Paris, UNESCO.
24. UNESCO (2021). UNESCO figures show two thirds of an academic year lost on average worldwide due to Covid-19 school closures. Paris, 2021.01.25.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete adresais: <https://www.nsa.smm.lt/bendruju-reikalu-departamentas/leidiniai/naujausi/>; <https://www.nsa.smm.lt/stebesenos-ir-vertinimo-departamentas/svietimo-politikos-analize/tyrimai-ir-analizes/>. Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginių programų skyriaus vyresniąją specialistę Eveliną Raudytę-Lipeikienę (el. p. evelina.raudyte-lipeikiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1120).

Analizę parengė dr. **Svajonė Mikėnė**, Nacionalinės švietimo agentūros Stebėsenos ir vertinimo departamento Švietimo politikos analizės ir tyrimų skyriaus analitikė.

Mokykla COVID-19 sąlygomis: pamokos, sprendimai, perspektyvos

Redaktorė *Nijolė Šorienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2021-05-XX. Tir. XXX egz.

Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Bendrųjų reikalų departamento Aprūpinimo ir leidybos skyrius, K. Kalinausko g. 7, LT-03107 Vilnius